

Sharon Holterman

over het effect van woordleerstrategieën op de woordenschat van leerlingen en de samenhang met de leesvaardigheid

Wat is de invloed van woordleerstrategieën op de woordenschat en wat is de relatie tussen woordenschat en de leesvaardigheid? Zo luidde de centrale vraagstelling van de masterthesis van Sharon Holterman, die ze uitvoerde aan de faculteit Onderwijswetenschappen van de Open Universiteit. De resultaten van het onderzoek werden in praktijk gebracht op Academische Opvoedingsschool De Linderte in Raalte, waar ze werkzaam is als groepsleraar, bouwcoördinator en onderzoekscoördinator.

Wat was de aanleiding voor je onderzoek?

Eén van de kerndoelen voor het basisonderwijs is dat leerlingen een adequate woordenschat verwerven. Bij woordenschat gaat het om zowel woorden als betekenissen die leerlingen in staat stellen na te denken en te spreken over de wereld, dichtbij en veraf. Het hebben van een grote woordenschat blijkt de basis voor schoolsucces, waarbij kennis van ten minste 15.000 woorden als een acceptabel minimum geldt bij de overgang naar het vo. Dit betekent dat leerlingen gemiddeld 1000 nieuwe woorden per jaar, 25 nieuwe woorden per week en dus circa vijf nieuwe woorden per schooldag moeten leren om hun woordenschat voldoende te laten toenemen. In verschillende onderzoeken is aangetoond dat veel leerlingen onder het gemiddelde scoren van wat onderwijsdeskundigen als basiswoordenschat aanduiden en van wat wordt gezien als voldoende. Doordat dat binnen de lessen veel verschillende woorden voorkomen, is de

kans dat dit aanbod leidt tot diepe woordkennis bij alle leerlingen niet groot. De sterke samenhang tussen woordenschat en leesvaardigheid, leidt ertoe dat leerlingen door een beperkte woordenschat ook achterstand dreigen op te lopen binnen andere gebieden van het taaldomein. Daardoor is het zaak dat de gebruikte woordenschatdidactiek zo effectief mogelijk helpt achterblijvende prestaties van de leerlingen te voorkomen.

Op welke wijze kan het woordenschatonderwijs dan effectiever worden vormgegeven?

Het is van belang dat leerlingen strategieën leren voor het begrijpen, verwoorden, gebruiken en beoordelen van hen onbekende woorden. De sleutel voor die effectiviteit ligt voor een groot deel bij de leerling zelf. Wanneer leerlingen door woordleerstrategieën zelf in staat zijn om betekenissen van onbekende woorden te achterhalen, vergroot dit de woordenschat

aanzienlijk. Hierdoor groeit ook de motivatie. In mijn onderzoek heb ik de belangrijkste strategieën voor het achterhalen van woordbetekenissen onderzocht en kwam ik tot vier woordleerstrategieën die ik heb verwerkt binnen een kwaliteitskaart voor leerlingen. Ondanks de grote rol voor de leerling zelf, is het van belang dat de leraar de woordleerstrategieën goed en regelmatig instrueert. Daarvoor is er een tweede kwaliteitskaart ontworpen.

Wat heeft je onderzoek de school opgeleverd?

Uit de resultaten blijkt dat het verschil tussen de groep leerlingen die de woordleerstrategieën kregen aangeboden naast de

reguliere taal instructie en de groep leerlingen die alleen de reguliere taal instructie volgden (de controlegroep) groot is. 75% van de leerlingen die de instructie woordleerstrategieën ontvingen is aanzienlijk meer vooruit gegaan op woordenschat dan de controlegroep. Deze inzichten zijn omgezet in praktische aanbevelingen voor de school en sinds dit schooljaar besteedt ons team aandacht aan de woordleerstrategieën en krijgen de leerlingen de tijd en mogelijkheden om 'ze toe te passen. Binnen het onderzoek is opnieuw bevestigd dat er een sterke positieve correlatie bestaat tussen woordenschat en begrijpend lezen. Dit betekent dat leerlingen met een grotere woordenschat, beter zijn in begrijpend lezen. Leerlingen met een geringere woordenschat, hebben meer moeite met

begrijpend lezen. Leraren krijgen zo via de resultaten bij leesbegrip de leerlingen die extra hulp nodig hebben op het gebied van woordenschat sneller in beeld. Doordat de samenhang tussen woordenschat en begrijpend lezen toeneemt tijdens de basisschoolperiode, is het van belang dat leraren ook in de hogere groepen de leesvaardigheid goed blijven volgen. Juist de wisselwerking tussen woordenschat en de leesvaardigheid leidt tot een groei van beide: meer woorden, een beter tekstbegrip en een snellere woordherkenning.

Wat heeft het je leerlingen opgeleverd?

Leerlingen gaan heel enthousiast aan de slag met de strategieën als ze een onbekend woord tegenkomen in een tekst. Ze schrijven het onbekende woord op in hun schrift en passen de strategieën op een eigen gekozen moment toe. Ze zijn nu veel minder afhankelijk van de leraar en zijn in staat om zelf de betekenis van onbekende woorden te achterhalen. Leerlingen hebben nu een veel actievere rol bij de betekenisverlening. De woordenschat van de leerlingen wordt op deze manier niet alleen op school vergroot, maar zeker ook daarbuiten.

Heb je aanbevelingen voor de praktijk?

Om aan de slag te gaan met de woordleerstrategieën is het belangrijk dat leraren hun leerlingen goed en regelmatig instrueren. Het beschikbaar stellen van (Junior-) woordenboeken en de integratie binnen



Foto: Jurgen Klein Douwel

verschillende vakgebieden zijn belangrijke voorwaarden om alle vier woordleerstrategieën te kunnen toepassen. Hierbij kan worden gedacht aan taal, begrijpend lezen, vrij lezen, aardrijkskunde, geschiedenis, natuur of Engels. De leraar kan de woordleerstrategieën als poster ophangen in de klas en ook voor iedere leerling een kleinere versie maken (en eventueel visualiseren door middel van een pictogram). De leerlingen zelf de onbekende woorden laten verzamelen in hun schrift vergroot hun betrokkenheid. Op die manier kunnen de leerlingen op een geschikt moment zelfstandig de passende strategie benutten en zo de betekenissen achterhalen. /**Tetje Pauw**

Holterman, S. (2013). *Het effect van directe leerkrachtinstructie woordleerstrategieën op de receptieve woordenschat*. Masterthesis Faculteit Onderwijswetenschappen, Open Universiteit Heerlen.

Holterman, S. (2014). *Effectief woordenschatonderwijs: Wordleerstrategieën verhogen de woordenschat van leerlingen*. JSW, 98(7), 32-35.

Woordleerstrategieën

1. Bepalen of een woord belangrijk is (belang bepalen)
2. De (directe) context gebruiken (afleiden)
3. Naar het woord zelf kijken en gebruik maken van de eigen kennis (eigen kennis inschatten)
4. Gebruik maken van het woordenboek of de betekenis navragen bij iemand anders (navragen)



Foto: Jurgen Klein Douwel